

Nepnieuws observatorium: suggesties voor pedagogisch gebruik

1. Introductie

Het CoMMITTEd-project is een samenwerking tussen vier onderzoeksteams van universiteiten in Duitsland, Nederland, Portugal en Spanje over nepnieuws over migranten en minderheden in relatie tot COVID-19. Het doel van dit project is de ontwikkeling van interculturele en digitale competenties te bevorderen, welke nodig zijn bij het omgaan met nepnieuws en om instrumenten te ontwikkelen die gebruikt kunnen worden bij lerarenopleidingen.

Het CoMMITTEd-project heeft drie praktische doelen, gericht op pedagogen en leraren: het ontwikkelen van twee online opleidingsmodules, een pedagogisch e-handboek voor leraren en leraren in opleiding, en een online databank van nepnieuws. De databank bevat tevens suggesties voor gebruik in de klas, voor verschillende vakken of verspreid over het hele curriculum en buitenschoolse context, en voor lerarenopleidingen. Dit document gaat in op deze suggesties.

2. Het observatorium: wat is het?

2.1 Korte beschrijving van het observatorium

Deze databank bevat Nep Nieuws (NP)-artikelen over migranten en minderheden in relatie tot COVID-19. Deze artikelen zijn geanalyseerd en gedeconstrueerd. De 20 NP artikelen die deel uitmaken van het Observatorium betreffen allemaal verschillende kwesties (en complottheorieën) die tijdens de pandemie van COVID-19 zijn ontstaan. Professionals kunnen deze middelen gebruiken om kritische denkvaardigheden over de inhoud van media aan te leren, en tegelijkertijd diversiteit op te nemen in de discussie. De beslissing om NP met sociale minderheden te gebruiken heeft ook te maken met het beoogde publiek. Leerkrachten werken in klaslokalen met diverse culturen en beschikken soms niet over de nodige competenties om NP en andere haatdragende spraak, beledigend voor studenten, aan te kunnen pakken. Of ze hebben niet de juiste instrumenten om op dergelijke inhoud in te gaan. Door te beginnen met een herkenbare en direct waarneembare situatie in de klas, kunnen professionals de opgedane kennis ook toepassen op andere (media)inhoud en sociale interacties.

Elk team heeft vijf NP artikelen die migranten associëren met COVID-19 geanalyseerd. In totaal zijn er dus 20 artikelen geanalyseerd. De database, bestaande uit deze artikelen, is meertalig en multimodaal doordat er gebruik is gemaakt van teksten, afbeeldingen en/of video's die circuleren op sociale media en NP-websites.

2.2 Korte beschrijving en analyse van de NP-artikelen

In het online Observatorium zijn de NP artikelen, inclusief de analyses, te downloaden als PDF-bestanden. Deze bestanden (4 tot 6 pagina's) bevatten uitgewerkte analyses door teamleden en screenshots van de betreffende NP-artikelen. Eerst wordt de context van het NP-artikel beschreven met informatie over de bron en andere relevante betrokkenen en situaties. Dan volgt een toelichting met de aspecten waarop men de betreffende NP kan identificeren: deze zijn gebaseerd op content (bv. "migranten mogen als eerst vaccineren"), de manier waarop content wordt gepresenteerd (bv. grammaticale of spellingsfouten, geen bronvermelding, haatdragende en discriminerende beweringen), en het formaat van het NP (bv. pogingen om geloofwaardig over te komen door geverifieerde nieuwswebsites te kopiëren of, juist beroep doen op de emoties van lezers door middel van gemanipuleerde beelden). Indien het nieuws mondelinge elementen bevatte zijn deze getranscribeerd mocht het NP in de toekomst verdwijnen. De NP-berichten van sociale media zijn inclusief de reacties van de lezers. Deze zijn beschikbaar voor degenen die het NP-bericht lezen, en dus meegenomen in de analyses.

Interessant maar misschien niet verrassend komen de meeste gegevens geselecteerd voor het Observatorium van sociale media, en zijn deze afkomstig van rechtse groepen of individuen. De eerste indicator van het 'othering' van minderheden en migranten is de manier waarop zij worden genoemd in de titels van de geanalyseerde artikelen. Vanuit onze waarneming worden migranten en minderheden geassocieerd met landen van herkomst (Chinees, Colombiaans, Marokkaans, etc.), religieus (Joden), of geassocieerd met een specifieke migrantenstatus (vluchtelingen) en een stereotyperende term als identificatiemiddel (Mohammed en Fatima). Dergelijke benamingen zijn amalgamen (ze zijn altijd in meervoud), worden vaak gecombineerd met negatieve adjectieven ("afgewezen asielzoekers", "besmette Marokkanen") of beschreven als problemen (het "vluchtelingenprobleem").

In termen van categorieën van "informatiestoornis" (Wardle & Derakhshan, 2017), was misleidende content het meest voorkomende type in de geanalyseerde NP artikelen. De tweede meest voorkomende categorie was valse of onware context. Bij beide categorieën zijn moeilijk om te identificeren als NP, omdat ze ware elementen bevatten vermengd met valse of gemanipuleerde inhoud.

Wart betreft de aanwezigheid van retorische en multimodale strategieën bevat het NP in de dataset een diverse reeks van:

Retorische strategieën	Multimodale strategieën
<p>Onomastiek en amalgaam: het samenvoegen van migranten tot één stereotype persoon ("Fatima", "Mohammed")</p>	<p>Nationalistische symbolen, zoals vlaggen en kleuren;</p>
<p>Voorspelling: het gebruiken van negatieve adjectieven voor migranten en minderheden ("afgewezen", "besmet") en positieve adjectieven voor meerderheden ("eerlijk", "normale mensen")</p>	<p>Elementen geassocieerd met de geloofwaardigheid van de bron/bemiddelaar van de informatie (die behoort tot de meerderheidsgroep, is mogelijk een moedertaalspreker van de taal, en heeft een "gerespecteerd" beroep);</p>
<p>Misleidende probleemstelling ("het vluchtelingenprobleem")</p>	<p>Uiteenlopende framing van de bron/bemiddelaar en de doelgroep(en), in kwantitatieve en kwalitatieve termen;</p>
<p>Synecdoche (de "Colombiaanse variant" of "vluchtelingen" in plaats van "migranten")</p>	<p>Visueel misleidende historische analogieën (gebruik van historische documenten, tijdlijnen, ...).</p>
<p>Overdrijvingen om emotionelere reactie uit te lokken (bv. "wijd open grenzen")</p>	
<p>Valse verbanden tussen feiten: COVID-19 maatregelen worden vergeleken met het vluchtelingenbeleid</p>	

Tabel 1. Retorische en multimodale strategieën (bron: Dedecek Gertz, Gerwers & Melo-Pfeifer, te verschijnen).

2.3 News Korte beschrijving van de inhoud Nederlands/ Duits/ Portugees/ Spaans

Nederlands

In onderstaande tabel staat een overzicht van de vijf Nederlandse cases. Ze hebben allemaal gemeen dat de np-berichten een bepaalde groep bestempelen als de oorzaak van het ontstaan en de verspreiding van Covid-19

Titel	Publicatiedatum	Bron van het originele NP bericht
Chinezen beledigd door onsmakelijk Corona-nummer op Radio 10 met DJ Lex Gaarhuis	Februari 2020	DenD
Het corona virus is een salafistisch complot	28.02.2020	Joop
Zoek de verschillen 1940 2020	Januari 2021	De Gelderlander
Bunkers in Zeeland beplakt met Joodse sterren met het woord covid	25.05.2021	Nu.nl
PVV-leider Geert Wilders: Henk en Ingrid versus Mohammed en Fatima	11.10.2020	Twitter

Duits

De vijf nieuwsberichten in het Duitse nepnieuws hebben meestal betrekking op de verspreiding van Covid omdat migranten geen sociale afstand zouden kunnen nemen (door zogenaamd grotere gezinnen en het deelnemen aan specifiek feestelijke evenementen die door grote aantallen leden van hun gemeenschap worden bijgewoond) of omdat ze zogenaamd eerder geneigd zouden zijn nepnieuws over vaccinaties te geloven waardoor het vaccinatiegraad onder migranten lager is. Het nieuws is verdeeld in twee belangrijke narratieven: dat de Duitse grenzen te open zijn en gecontroleerd moeten worden, en dat Duitsland te veel materiële middelen besteedt aan de opvang van vluchtelingen en asielzoekers (zelfs degenen die zich zogenaamd in een illegale situatie bevinden).

Titel	Publicatiedatum	Bron van het originele NP bericht
Een controversie in Berlijn	07.01.2022	RBB
Grenscontroles in plaats van vaccinatie controles	19.01.2022	Instagram
Corona onder migranten	20.04.2021	PI-News
Speciale betaling zelfs voor afgewezen asielzoekers	07.11.2021	Facebook
Multikulti vs. Coronavirus	03.03.2021	Tweet

De onderwerpen van de open grens en de financiële bijstand aan nieuwkomers passen in het door sommige ideologische groeperingen verspreide verhaal dat het Duitse "multikulti"-model heeft gefaald en dat daarom de binnenkomst van migranten en vluchtelingen moet worden beperkt. In het nieuws over de verspreiding van Covid wordt dit verhaal opnieuw gebruikt als verder "bewijs" van de waarheid ervan.

Portugees

De vijf Portugese NP artikelen hebben een gemeenschappelijk en samenvattend element, namelijk dat de migranten en vluchtelingen de zondebokken en schuldigen van de betreffende problemen zijn. Ze worden bestempeld als respectloos, gewelddadig, verstorend en nutteloos. Het geanalyseerde nepnieuws richt zich op: de verspreiding van de ziekte; het vermeende gebruik van het virus als middel voor bevolkingscontrole door regering(en); de exploitatie van mondkapjes als middel voor bevolkingsvervanging en islamisering, gewelddadig verzet tegen vaccinatie; en de oorsprong van de varianten.

Titel	Publicatiedatum	Bron van het originele NP bericht
Inheemse Australiërs verzetten zich tegen vaccinatie tegen COVID-19	18./19.10.2021	Twitter
Zmar Eco Resort - Een "genazificeerd" accommodatiecomplex	01.05.2021	Facebook
Het probleem van de vluchtelingen -welke M&M ga je eten?	22.04.2020	Facebook
Bevolgingsvervanging met maskers tegen COVID-19	07.12.2021	Facebook
Covid-19-varianten en oorsprong	26.07.2021	Facebook

Spaans

Het doel van de vijf Spaanse casestudies is het deconstrueren van NP waarin minderheden, met name migranten en joden, verantwoordelijk worden gehouden voor verschillende maatschappelijke zorgen die door COVID-19 aan de oppervlakte kwamen. Dit zijn de openbare veiligheid, gebrek aan toerisme, werkloosheid, onveiligheid van de burgers en angst voor besmetting. Migranten worden vaak geassocieerd met slechte hygiëne, dragers van COVID en criminelen. Tijdens de pandemie werden deze groepen onder meer in verband gebracht met sociale hulp ("voorrang bij vaccinatie"), invasie (de boten ("pateras") die vol met mensen aan de Spaanse kusten aankomen), ziekte en besmetting ("besmette Marokkanen" en een nieuwe "Colombiaanse stam") en met samenzwering van de elite (Joodse samenzweerders, die achter de farmaceutische industrie van vaccins zouden zitten). Het idee is studenten te helpen kritisch-reflectieve vaardigheden te ontwikkelen om deze stereotype verhalen correct op te sporen en te deconstrueren.

Een ander doel is leerlingen te betrekken bij het analyse- en verificatieproces van FN, door hen te tonen waarmee hoaxes kunnen worden gecreëerd in verschillende media (zoals Twitter, TIKTOK, WhatsApp), het gevaar dat schuilt in elk van hen en de complexiteit van het verifiëren van NP-berichten.

Vaak gaat het om een mix van verschillende soorten informatiestoornissen. De casestudies bieden uitstekende mogelijkheden om verschillende thema's te bespreken op basis van onderwerp en leeftijdsniveau. Bijvoorbeeld het onderscheid maken tussen kwaliteitsjournalistiek en imitatiepogingen, en studenten bewust maken van veranderingen in de journalistiek na de pandemie. De journalistiek beweegt zich richting een hybride genre van video-, audio- en beeldverhalen, waarbij de grenzen tussen het publieke en het private vervagen.

Titel	Publicatiedatum	Bron van het originele NP bericht
Prioriteit COVID-19-vaccinatiegroepen	Januari 2021	Instituto de Salud Global Barcelona (IS Global)
Spanje opent zijn grenzen voor een nieuwe toeristische groep	26.07.2020	Twitter
"Colombiaanse variant" van COVID-19	05.06.2021	TikTok
Geïnfecteerde Marokkanen in Cartagena, verblijvend in Hostal Manolo	Juli 2020	WhatsApp
Joden achter de Covid-19 vaccins	03.03.2021	Twitter

3. Enkele suggesties voor het gebruiken van het Observatorium

3.1 Voor docenten

- Maak leraren in opleiding bewust van de maatschappelijke noodzaak om de media-, nieuws- en interculturele geletterdheid van leerlingen te ontwikkelen om te kunnen navigeren in de wereld van nepnieuws.
- Creëer bewustzijn bij leraren in opleiding dat nepnieuws overal is en dat niet alleen mensen met weinig bekwaamheid erin trappen: presenteer het NP van het Observatorium in de klas en vraag of de artikelen geloofwaardig zijn of niet, laat ze nadenken over strategieën om ze te ontcrachten. Vergelijk de antwoorden met de gegeven analyse.

- Vraag de leraren in opleiding om een klassenplan te ontwikkelen om het nepnieuws van het Observatorium kritisch in de klas te behandelen.
- Laat de leraren in opleiding nepnieuws zoeken rondom thema's die verband hebben met hun eigen expertise (klimaatverandering, oorlog, manipulatie van verkiezingsuitslagen, enz.), en laat ze een soortgelijke analyse schrijven als die van het Observatorium.
- Bespreek de taalkundige en culturele achtergrond van de leraren in opleiding, en maak hen bewust van de veelheid aan (taal)biografieën en paden om meertalig te worden.

3.2 Voor leraren

In de taal van het onderwijs

- Selecteer het nepnieuws, en identificeer en analyseer linguïstische, retorische en multimodale strategieën voor de 'othering' van migranten en vluchtelingen
- Behandel nepnieuws als een bijzonder tekstgenre dat goed gelezen en geïnterpreteerd moet worden. En maak daarbij gebruik van de training van leesstrategieën (bespreken van de structuur, koppen en subkoppen, aan- of afwezigheid van bronnen, voortgang van de argumentatie of het ontbreken daarvan, enz.)
- Identificeer en analyseer lexicale keuzes (in termen van adjectieven, werkwoorden en substantieven) en bepaalde grammaticale constructies (bijvoorbeeld opeenvolgende zinnen)
- Gebruik linguïstische corpusanalyse om overeenkomsten in verschillende voorkomens van de doelgroepen in sociale media te analyseren.
- Gebruik de analyse om tegenverhalen te schrijven op de nepnieuws websites of sociale media-accounts waar ze verschenen, dit als strategie om "savoir s'engager" skills te ontwikkelen (Byram, 1997).
- Analyseer het gebruik en de functies van smileys, emoji's, memes en andere communicatieve zintuigen in nepnieuws.
- Transformeer het nepnieuws van het Observatorium tot parodieën van zichzelf, door de multimodale elementen te manipuleren (foto's veranderen, memes invoegen, smileys en emoji's gebruiken, enz.).

- Laat de leerlingen voorbeelden van nepnieuws zoeken rond thema's die te maken hebben met hun leven (beroemdheden en influencers, klimaatverandering, enz.), en laat hen een analyse schrijven die lijkt op die van het Observatorium.
- Vergelijk de gebruikte termen op het gebied van migratie met definities in het woordenboek.

Buitenlandse talen

- Vergelijk nepnieuws met hetzelfde thema (bv. Vaccinatie) in verschillende talen, en promoot redeneringsvaardigheden in verschillende talen en culture, en bevorder de begripvaardigheid.
- Gebruik de analyse om tegenverhalen te schrijven op de nepnieuws websites of sociale media-accounts waar ze verscheen. Als strategie om "savoir s'engager" skills te ontwikkelen (Byram, 1997).
- Analyseer het gebruik en de functies van smileys, emoji's, memes en andere communicatieve zintuigen in nepnieuws.
- Bespreek de taalkundige en culturele achtergrond van leerlingen, en maak hen bewust van de veelheid aan (taal)biografieën in de klas, en het gevoel dat ook zij doelwit kunnen worden van nepnieuws.
- Ontwikkel met behulp van rolspellen strategieën, waarin de leerlingen stem moeten geven aan personages waar ze zich gewoonlijk niet mee identificeren. Voorbeeld: stel je voor dat je een vluchteling in een boot bent die het nepnieuws leest zodra je op je bestemming bent gearriveerd.
- Transformeer het nepnieuws van het Observatorium tot parodieën van zichzelf, door de multimodale elementen te manipuleren (foto's veranderen, memes invoegen, smileys en emoji's gebruiken, enz.)
- Voor geavanceerde leerlingen, laat ze nepnieuws zoeken rond thema's die te maken hebben met hun leven (beroemdheden en influencers, klimaatverandering, enz.), en laat hen een analyse schrijven die lijkt op die van het Observatorium.

Buitenlandse talen

- Analyseer de mechanismen van argumentatie en constructie van pseudo-logica (creëren van valse gevolgtrekkingen, inductief en deductief redeneren, ...).

- Bespreek de filosofische begrippen "waar" en "feit" door onderscheid te maken tussen "ware" en "valse" feiten weergegeven in het nepnieuws van het Observatorium.

In geschiedenislessen

- De groepen (van diverse ethniciteiten, nationaliteiten, religies, status, enz.) die in de schijnwerper worden gezet in verband brengen met andere gebeurtenissen in de geschiedenis waarin deze zelfde groepen werden uitgekozen en verkeerd voorgesteld.
- Het analyseren van parallellen in de geschiedenis en tussen minderheidsgroepen (geconstrueerde voorbeelden om angst en andere emoties op te wekken) kan een manier zijn om de leerlingen de pseudo-logische machinerie achter het ontstaan en de verspreiding van het NP te doen waarnemen.
- Thematiseren hoe de geschiedenis en vermeende historische documenten (zoals teksten en foto's) gemanipuleerd kunnen worden om duistere politieke agenda's te dienen.

In kunstlessen

- Creëer "omgekeerde werelden", waarin de strategieën van depersonificatie en geloofwaardigheid worden omgekeerd, met decentrale effecten.
- Gebruik de analyse die gebruikt wordt om een parodie te schrijven of memes of korte video's te maken, waarin het nepnieuws wordt ontkracht.
- Gebruik het theater om leerlingen personages te laten aannemen waarmee ze zich gewoonlijk niet identificeren, wat de ontwikkeling van decentrale vaardigheden bevordert.
- Selecteer verschillende foto's om het nepnieuws te illustreren, en de productie van verschillende gevoelens bij de lezer en met de inhoud te vergelijken.
- Transformeer het nepnieuws van het Observatorium tot parodieën van zichzelf, door de multimodale elementen te manipuleren (foto's veranderen, memes invoegen, smileys en emoji's gebruiken, enz.).

In wiskundelessen

- Leg de rol van algoritmen en hun werking uit, voornamelijk in de context van de beïnvloeding van informatie waaraan wij worden blootgesteld (althans in de sociale media).

- Bespreek kwesties van waarschijnlijkheid, percentage, proportie en exponentialiteit die worden gebruikt om de betekenis van nepnieuws te manipuleren.

In godsdienstlessen

- Bespreek de gemeenschappelijke kenmerken tussen religies en verschillende religieuze groepen om de interreligieuze dialoog te bevorderen.
- Verwijs naar religie als slechts één van de mogelijke identiteitskenmerken van een persoon.
- Bespreek hoe religie in FN tot zondebok wordt gemaakt.

Voor Duitse context

In PGW (Politik, Gesellschaft, Wirtschaft)

- Ontwikkel bewustzijn over een kritische houding jegens het feit dat niet alleen rechtse kanalen nepnieuws verspreiden;
- Leg de politieke en ideologische agenda's van zowel rechtse als linkse politieke agenda's uit, en hoe dezelfde elementen van nepnieuws in beide worden gebruikt;
- Vergelijk hetzelfde nepnieuws in verschillende landen, en analyseer de transversaliteit van die agenda's over de hele wereld;
- Bespreek de sociale, politieke en economische context waarin nepnieuws meestal ontstaat en evolueert;
- Analyseer de definitie van het Duitse begrip "Multikulti" en vergelijk het met andere begrippen, zoals "intercultureel" of "transcultureel".
- Analyseer de rol van politici als vertegenwoordigers in het gepresenteerde nepnieuws van het Waarnemingscentrum.

In Projektwoche

- Analyseer het nepnieuws van het Observatorium vanuit verschillende inhoudelijke perspectieven, en zoek naar nepnieuws rond andere thema's;
- Analyseer de effecten van nepnieuws op migranten en de pandemie in de Duitse context van politiek, sociaal en gezondheid;
- Vergelijk de Duitse context met andere nationale contexten door verschillende materialen van het Observatorium te gebruiken samen met materialen van andere contexten (houd rekening met de migratieachtergrond van de studenten of schoolpartnerschappen);
- Plaats de analyse van het nepnieuws in een bredere context van datageletterdheid in het curriculum plaatsen;
- Geef presentaties over nepnieuws en de gevolgen ervan voor de ouders van de leerlingen op een afsluitende projectdag.

Voor de Portugese context

In “Educação para a Cidadania” (Citizenship Education)

- Analyseer het nepnieuws van het Waarnemingscentrum, en stel vast welke minderheidsgroepen het doelwit zijn;
- Reflecteer op de mogelijke redenen waarom zij de "uitverkorenen" zijn om de zondebokken te zijn in het nepnieuws;
- Identificeer de strategieën (discursief en beeldend) die gebruikt worden om de "ander" meer "anders" te maken (Otherization);
- Reflecteer op de rol van de media bij de verspreiding van nepnieuws;
- Analyseer verschillende soorten informatiebronnen en het belang van het gebruik van geloofwaardige informatiebronnen.

In “Domínio de Autonomia Curricular” (Area of Curricular Autonomy)

Ontwikkel project:

- Bevorder kritisch denken rondom het nepnieuws van het Waarnemingscentrum: identificeer de elementen die nepnieuws kenmerken, vergelijk het nepnieuws uit verschillende landen en denk na over gemeenschappelijke en uiteenlopende punten;
- Bevorder communicatieve vaardigheden: door infografieken voor de schoolgemeenschap op te stellen over het herkennen van nepnieuws

In “Disciplina de Oferta de Escola” (School Offered Subject)

- articulate-Sluit aan bij het onderwijsproject van de school
- Voorbeeld van de discipline "Técnicas de Expressão Plástica (TEP)".
- Exploreer het Observatorium van Nepnieuws via plastische uitdrukkingstechnieken, met aandacht voor leidende thema's zoals het thema van nepnieuws, de personen waarop het nepnieuws is gericht, tot de picturale strategieën die in het nepnieuws worden gebruikt;
- Een tentoonstelling organiseren van het werk van de leerlingen
- Bevorder communicatieve vaardigheden door elke leerling presenteert mondeling of schriftelijk zijn/haar werk

Voor Spaanse context

In Lengua Castellana y Literatura (Spanish Language and Literature)

- Leer leerlingen het verschil te begrijpen tussen een dagblad en een supermarktkrant, een advertentie of een logo, een billboard of een webpagina, een videospel of een roman. Wat maakt de ene website legitiem en de andere een bedrog, of hoe verpakken adverteerders producten om ons tot kopen te verleiden? Gebruik de voorbeelden van het Observatorium en alledaagse, lokale voorbeelden om de leerlingen te helpen onderscheid te maken tussen de verschillende tekstgenres.
- Laat de leerlingen patronen herkennen in de desinformatieverhalen van het Waarnemingscentrum. Met welke thema's, adjectieven en connotaties worden migranten/minderheden gewoonlijk geassocieerd, welke strategieën/tools worden daarvoor gebruikt, en waarom?
- Ontwikkel de kritische metadiscoursvaardigheden van de leerlingen met opdrachten, zoals: "Stel je voor dat je broertje een van de voorbeelden uit het Observatorium gelooft. Welke strategieën zou je hem aanraden om ze correct te analyseren en om te voorkomen dat hij ze verspreidt/verspreidt?"

In Educación para la Ciudadanía (Citizenship education)

- Gebruik de casussen van het Observatorium om na te gaan hoe de verschillende minderheidsgroepen (migranten en joden) worden gepresenteerd als een vermeende bedreiging voor de openbare veiligheid, de gezondheid, de welvaart en de identiteit van de burgers. Stimuleer de leerlingen om soortgelijke voorbeelden te zoeken in het nieuws en de media en laat hen nadenken over de reden waarom deze verbanden gemaakt worden bij het schrijven van nepnieuws.
- Vraag de leerlingen mensen met verschillende achtergronden (leeftijd, geslacht, opleiding, culturele opvoeding) te interviewen en laat hen commentaar geven op een van de voorbeelden uit het Waarnemingscentrum. Schrijf daarna een verslag over de verschillende standpunten en probeer de verschillende reacties te verklaren. Alternatieve optie: Maak een rollenspel in de klas zodat de leerlingen de standpunten van anderen kunnen ervaren.

Research projects:

- Ontwikkel je "eigen/klas FN-etnografie" gedurende X dagen (het aantal dagen hangt af van het niveau). Je schrijft de nieuwsberichten op die je leest. Kies de stukken die je aandacht trekken, en leg uit waarom. Onderzoek hoe verschillende websites over hetzelfde bericht rapporteren. Maak screenshots, en documenteer je reactie. Analyseer je reactie met behulp van de concepten en ideeën die je met het Observatorium hebt geleerd.

Onderzoeksprojecten:

- Ontwikkel je "eigen/klas FN-etnografie" gedurende X dagen (het aantal dagen hangt af van het niveau). Je schrijft de nieuwsberichten op die je leest. Kies de stukken die je aandacht trekken, en leg uit waarom. Onderzoek hoe verschillende websites over hetzelfde bericht rapporteren. Maak screenshots, en documenteer je reactie. Analyseer je reactie met behulp van de concepten en ideeën die je met het Observatorium hebt geleerd.

Voorbeeld van implementatie

- Programa de Alfabetización Digital: proyecto Eraser (<https://sites.google.com/iesblecua.com/proyectoeraser/home>)

Voor de Nederlandse context

In Nederland is er geen centraal geregeld programma voor het omgaan met nepnieuws. Niettemin zijn er diverse initiatieven van allerlei leerplanorganisaties die suggesties doen voor het omgaan met nepnieuws. We noemen de meest bekende ervan.

- Bij het **Museum Beeld** en Geluid kunnen workshops geboekt worden waarin 'leerlingen kennis maken met de technieken en mechanismen die schuilgaan achter desinformatie en gaan ze zelf nepnieuws maken én verspreiden.
- De website van **mediawijsheid** geeft suggesties hoe om te gaan met fake news: 'Nepnieuws is misleidende en onjuiste informatie, die wordt verspreid om geld te verdienen of om de publieke opinie te beïnvloeden. Het is een vorm van desinformatie. Desinformatie en nepnieuws kunnen vele vormen hebben: een nieuwsbericht op het internet, een video op sociale media of een plaatje in een appgroep. Nepnieuws, fake berichten en hoaxes bestaan al heel lang, maar de verspreiding ervan gaat razendsnel sinds de opkomst van sociale media. Iedereen kan tegenwoordig content plaatsen op internet. Daardoor lijken de grenzen tussen nieuws, nepnieuws en advertenties te vervagen. Het wordt steeds moeilijker om ze van elkaar te onderscheiden en een gefundeerde mening te vormen'.
- De **Stichting Leerplan Ontwikkeling** (SLO) bevat een arsenaal aan trainingen en modules voor digitale geletterdheid. Op de website stelt de organisatie het volgende: 'Is Wikipedia een betrouwbare bron of niet? Wat is fake news en wat is echt? Wat deel je online met je vrienden en de wereld? En hoe ga je om met online shaming? Ofwel hoe mediawijs zijn jouw leerlingen eigenlijk? We hebben voor jou onderstaande materialen van uitgevers en andere instanties op een rij gezet zodat je leerlingen mediawijs kunt maken'.

4. Samenvatting

Na het bestuderen van de analyses van het nepnieuws uit het CoMMITTEd-project blijkt dat er in de verschillende nationale contexten gemeenschappelijke trends zijn met betrekking tot het 'Othering'. Dit bevat het aanvallen van bepaalde groepen (moslims en joden, gekleurde mensen in Europa), en het reproduceren van stereotypen en overdrijvingen. Daarom is het belangrijk dat studenten en docenten zich bewust worden van strategieën, zowel retorisch als multimodaal, die gericht zijn op deze groepen en van de verhalen die deze nepverhalen voeden. Door nepnieuws te behandelen, kunnen docenten en leraren in opleiding studenten ervan bewust maken dat dergelijke verhalen gebaseerd zijn op nationalistische veronderstellingen en ideologieën en dat deze verhalen van land tot land kunnen verschillen (op grond van nationale of geopolitieke bijzonderheden). Of dat ze juist gemeenschappelijke kenmerken vertonen in verschillende landen omdat ze dezelfde historische gebeurtenissen hebben meegemaakt of omdat het wereldwijde narratieven zijn.

5. Externe materialen

- [Woordenlijst](#)
- [Observatorium](#)

6. Referenties

Alba Juez, L., & Mackenzie, J. L. (2019). Emotion, lies, and "bullshit" in journalistic discourse: The case of fake news . *Revista Ibérica*, 38, 17–50. Retrieved from <https://revistaiberica.org/index.php/iberica/article/view/8/>

Breeze, R., Gintzburg, S., & Baynham, M. (2022). Introduction: Narrating Space and Time in Migration. In R. Breeze (Eds.), S. Gintzburg (Eds.), M. Baynham (Eds.). *Narrating Migrations from Africa and the Middle East: A Spatio-Temporal Approach* (pp. 1–14). Bloomsbury Academic. <http://dx.doi.org/10.5040/9781350274570.ch-1>

Byram, M. (1997). *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. Clevedon. Multilingual Matters.

Dedecek Gertz, H., Gerwers, F., & Melo-Pfeifer, S. (forthcoming). "Controlling borders - not vaccination status": Promoting Media and Information Literacy Across the Curriculum using Fake News. In A. Grizzle, M. Jaakkola, R. Durán Becerra & O. Bosire Onyanha (Eds.). *MILID Yearbook 2023: Media and Information Literacy for the Public Good*. UNIMINUTO University.

Sádaba, C., & Salaverría, R. (2022). Combatir la desinformación con la alfabetización mediática: Análisis de las tendencias en la Unión Europea. *Revista Latina de Comunicación Social*, 81,1-17. <https://doi.org/10.4185/RLCS-2023-1552>

Salaverría, R., Buslón, N., López-Pan, F., León, B., López-Goñi, I., & Erviti, M.-C. (2020). Desinformación en tiempos de pandemia: tipología de los bulos sobre la Covid-19. *Profesional De La información*, 29(3). <https://doi.org/10.3145/epi.2020.may.15>.

Thoman E., Jolls T., & Centre for Media Literacy. (2008). *Literacy for the 21st century: an overview & orientation guide to media literacy education*. Center for Media Literacy.

Wardle, C., & Derakhshan, H. (2017). *Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making*. Council of Europe.